

საქმე „მალჰაუსი ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ“

CASE OF MALHOUS v. THE CZECH REPUBLIC

ბანაცხადი №33071/96

ბანჩინება

სტრასბურგი

2001 წლის 12 ივლისი

საქმეზე „მალჭაუზი ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ“

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ, შეიკრიბა რა დიდი პალატის სახით შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ლ. ვილდჰაბერი, *პრეზიდენტი*,
ქ-ნი ე. პალმი,
ბ-ნი კ.ლ. როზაკისი,
ბ-ნი ა. პასტორ რიდრუეჯო,
ბ-ნი პ. კურისი,
ქ-ნი ე. ტულკენსი,
ქ-ნი ვ. სტრაზნიცკა,
ბ-ნი კ. ბირსანი,
ბ-ნი პ. ლორენზენი,
ბ-ნი კ. იუნგვეირტი,
სერ ნიკოლას ბრატცა,
ბ-ნი ჯ. კასადევალი,
ბ-ნი მ. პელონპაა,
ქ-ნი ჰ.ს. გრევე,
ბ-ნი ა.ბ. ბაკა,
ბ-ნი რ. მარუსტე,
ქ-ნი ს. ბოტუჩაროვა, *მოსამართლეები*,

და ასევე ბ-ნი მ. დე სალვია, *იურისკონსულტი*, რეგისტრატორის ნაცვლად,

იმსჯელა რა განმარტოებით 2001 წლის 27 ივნისს,

2001 წლის 27 ივნისს მიიღო შემდეგი განჩინება:

პროცედურა

1. საქმე მომდინარეობს №33071/96 განაცხადიდან, რომელიც ადამიანის უფლებათა ევროპულ კომისიაში (შემდგომში „კომისია“) წარმოდგენილი იქნა 1996 წლის 10 მაისს ეროვნებით ჩეხი ბ-ნი იან მალჭაუზის (შემდგომში „განმცხადებელი“) მიერ ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) ადრემოქმედი 25-ე მუხლის თანახმად. ვინაიდან 1998 წლის 1 მაისს განმცხადებელი გარდაიცვალა, სასამართლომ მის ძმისშვილს და მემკვიდრეს, ბ-ნ იან ბუჩეკს, უფლება მისცა, გაეგრძელებინა განაცხადი.

2. განმცხადებელი და შემდეგ ბ-ნი ბუჩეკი, რომელსაც მისცეს სამართლებრივი დახმარება, სასამართლოში წარმოდგენილნი იქნენ ბ-ნი ტომას შონფელდის, პრადაში მოღვაწე პრაქტიკოსი ადვოკატის, მიერ. ჩეხეთის მთავრობა (შემდგომში „მთავრობა“) წარმოდგენილი იქნა მისი

წარმომადგენლის ბ-ნი ემერის სლავიკის (იუსტიციის სამინისტროდან) მიერ.

3. განმცხადებლის მტკიცებით, რესტიტუციის შესახებ სამართალწარმოების დროს დარღვეული იქნა მისი საკუთრების უფლება და ამ პროცესზე მას არ უსარგებლია დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს წინაშე საჯარო მოსმენით.

4. განაცხადი სასამართლოს გადაეცა 1998 წლის 1 ნოემბერს, როცა ძალაში შევიდა კონვენციის მე-11 ოქმი (მე-11 ოქმის მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტი).

5. განაცხადი დაეწერა სასამართლოს მესამე სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). 1999 წლის 11 მაისს ამ სექციის პალატამ შემდეგი მოსამართლეების შემადგენლობით: სერ ნიკოლას ბრატცა, ბ-ნები ჟ.-პ. კოსტა, ლ. ლუკაიდესი, პ. კურისი, კ. იუნგვეირტი, ქ-ნი პ. ს. გრევე, ვ. ფურმანი, კ. ტრაჯა და ასევე ქ-ნი ს. დოლე, სექციის რეგისტრატორი, იურისდიქცია ამ საქმეზე დიდ პალატას გადასცა. გადაცემის თაობაზე არც ერთ მხარეს არ გამოუთქვამს პროტესტი (კონვენციის 30-ე მუხლი და 72-ე წესი).

6. დიდი პალატა დაკომპლექტდა კონვენციის 27-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების დებულებებისა და სასამართლოს რეგლამენტის 24-ე მუხლის თანახმად.

7. 2000 წლის 13 დეკემბრის გადაწყვეტილებით, დასაშვებობისა და არსებითი განხილვის შესახებ მოსმენის შემდეგ (54-ე წესის მე-4 პუნქტი), დიდმა პალატამ განაცხადი ნაწილობრივ დაშვებულად გამოაცხადა იმ ნაწილში, რომელიც ეხებოდა განმცხადებლის საჩივარს კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში, რომ მის საქმეზე რესტიტუციის პროცესის დროს საჯარო მოსმენა არ ჩატარებულა.

8. ბ-ნმა ბუჩეკმა და მთავრობამ არსებით განხილვაზე წარმოადგინეს წერილობითი კომენტარები. მხარეებთან მოთათბირების შემდეგ დიდმა პალატამ გადაწყვიტა, რომ არსებით განხილვაზე საჭირო არ იყო ზეპირი მოსმენა (59-ე წესის მე-2 პუნქტი); მხარეებმა წერილობით უპასუხეს ერთმანეთის კომენტარებს. ბ-ნმა ბუჩეკმა წამოჭრა კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად სამართლიანი დაკმაყოფილების მოთხოვნა, რაზეც მთავრობამ კომენტარი წარმოადგინა.

შეჯამება

I. საქმის გარემოებები

9. 1949 წლის ივნისში განმცხადებლის მამის საკუთრებაში მყოფი სასოფლო-სამეურნეო მიწის ნაკვეთები ჩამოერთვა მას დოკსის რაიონის

ეროვნული საბჭოს მიერ (*okresní národní výbor*) მიწის ახალი რეფორმის შესახებ ჩეხოსლოვაკიის № 46/1948 კანონის თანახმად (შემდგომში „1948 წლის კანონი“). განმცხადებლის მამას კომპენსაცია არასოდეს მიუღია. 1957 წელს ამ ნაკვეთების ნაწილი კერძო პირთა საკუთრებაში გადავიდა 1948 წლის კანონით განსაზღვრული გადაცემის პროცედურის დაცვით. 1997 წელს განმცხადებლის მამა გარდაიცვალა და განმცხადებელმა მოიპოვა უფლებები ქონებაზე.

10. ჩეხოსლოვაკიაში კომუნისტური რეჟიმის დამხობის შემდეგ, 1991 წლის 24 ივნისს ძალაში შევიდა მიწაზე და სხვა სახის სასოფლო-სამეურნეო საკუთრებაზე მესაკუთრეთა უფლებების რეგულირების შესახებ კანონი №229/1991 ((*“zákon o půdě”*, „მიწაზე საკუთრების კანონი“). ამ კანონის მიხედვით 1948 წლის კანონი უკვე აღარ გამოიყენებოდა და ამ უკანასკნელი კანონის თანახმად კომპენსაციის გარეშე ჩამორთმეული ქონება გარკვეული პირობებით შეიძლებოდა მის უწინდელ მფლობელს ან მის მემკვიდრეს დაბრუნებოდა, თუ ეს ქონება კვლავ სახელმწიფოს ან იურიდიული პირის მფლობელობაში იყო, მაგრამ თუ ასეთი ქონება ფიზიკურ პირთა მფლობელობაში გადავიდა, ძველ მესაკუთრეს ან მის მემკვიდრეს, გარკვეული გამონაკლისებით, შეეძლოთ მხოლოდ სხვა ეკვივალენტური ქონების ან ფინანსური კომპენსაციის მოთხოვნა.

11. მიწის საკუთრების შესახებ კანონზე დაყრდნობით, განმცხადებელი რესტიტუციაზე გაურიგდა ორ იურიდიულ პირს (პრადეკ კრალოვეს ტყის სახელმწიფო საწარმოს და ლინი - კრასნა ვესის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის) შესაბამისად 1993 წლის 10 დეკემბერსა და 1994 წლის 4 მაისს. 1994 წლის 13 ოქტომბერს მლადა ბოლესლავის მიწის სააგენტომ (*pozemkový úřad*, „მიწის სააგენტო“) ორი გადაწყვეტილებით უარი განაცხადა რესტიტუციის შესახებ შეთანხმების დამტკიცებაზე. მიწის საკუთრების შესახებ კანონის 32-ე ნაწილის მე-3 პუნქტზე მითითებით, მან განაცხადა, რომ ზოგი ნაკვეთი 1948 წლის კანონის თანახმად გადაცემული იქნა სხვადასხვა მესაკუთრისათვის და ამ მესაკუთრეებმა, ფიზიკურმა პირებმა, თავიანთი საკუთრების უფლება დაამტკიცეს ამ უფლებათა გადაცემის აქტებით. მიწის სააგენტომ თავისი გადაწყვეტილება შემდეგ დოკუმენტებზე დაყრდნობით გამოიტანა: უწინდელი მლადა ბოლესლავის სახელმწიფო ნოტარიატის 1977 წლის 26 მაისის გადაწყვეტილება განმცხადებლის მამის მემკვიდრეობის შესახებ, უწინდელი დოკსის რაიონის ეროვნული საბჭოს 1949 წლის 7 ივნისის გადაწყვეტილება განმცხადებლის მამის ქონების ექსპროპრიაციის შესახებ, უწინდელი ლიბერეკის რეგიონული ეროვნული საბჭოს (*krajský národní výbor*) 1949 წლის 29 ნოემბრის გადაწყვეტილება, რომლითაც მოდიფიცირებული იქნა ექსპროპრიაციის გადაწყვეტილება, და მიწის რეესტრიდან (*pozemková kniha*) ამონაწერი (*výpis*) ლინისა და კრასნა ვესის რაიონებთან დაკავშირებით. მიწის სააგენტოს ასევე ხელთ ჰქონდა 1994 წლის 23 სექტემბერს მლადა ბოლესლავის მიწის რეესტრის ოფისის (*katastrální úřad*) მიერ გაცემული უფლებათა გადაცემის აქტის ასლი.

12. მიწის სააგენტოს მიერ 1994 წლის 28 სექტემბერს გამოცემული მოწვევის ტექსტიდან ირკვევა, რომ 1994 წლის 12 ოქტომბრისათვის დაიგეგმა მოსმენა, რომელზეც მიწვეულნი იქნენ განმცხადებელი და მისი ადვოკატი მიწის სახელმწიფო საწარმოს, მიწის მეურნეობის კოოპერატივის წარმომადგენლებთან და მლადა ბოლესლავის მიწის ფონდის (*Pozemkový fond*) წარმომადგენლებთან ერთად. მოსმენის ოქმის თანახმად, მოსმენას დაესწრნენ მხოლოდ განმცხადებელი და მიწის სახელმწიფო საწარმოსა და მიწის მეურნეობის კოოპერატივის წარმომადგენლები. განმცხადებელმა უარი განაცხადა ადმინისტრაციული სამართალწარმოების საკითხზე კომენტარების გაკეთებაზე და ხელი არ მოაწერა ოქმს. ორივე იურიდიული პირის წარმომადგენელმა მოსმენა დასრულებამდე დატოვა.

13. 1994 წლის 11 ნოემბერს განმცხადებელმა ეს ორი ადმინისტრაციული გადაწყვეტილება გაასაჩივრა პრადის მუნიციპალურ სასამართლოში (*městský soud*, „მუნიციპალური სასამართლო“). იგი ითხოვდა მთლიანი ქონების რესტიტუციას, სადავოდ ხდიდა ამ ქონების ნაწილის შეძენას ფიზიკური პირების მიერ და ითხოვდა შესაბამისი უფლების გადაცემის აქტების ხელმისაწვდომობას.

14. 1995 წლის 31 მაისს მუნიციპალურმა სასამართლომ საჩივრები გააერთიანა და 1994 წლის 12 ოქტომბრის ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებები ძალაში დატოვა. მან დაადგინა, რომ მიწის სააგენტომ მართებულად თქვა უარი მთლიანად რესტიტუციის შესახებ შეთანხმების დამტკიცებაზე, რადგან ამ შეთანხმებით ასევე იგულისხმებოდა ქონება, რომელზე საკუთრებაც ფიზიკურ პირებს გადაეცათ და რომელიც ვერ დაუბრუნდებოდა მის უწინდელ მესაკუთრეს. ეს დამტკიცებული იქნა ყველა შესაბამისი დოკუმენტით, უფლების გადაცემის შესახებ აქტის ჩათვლით, რომელიც თან ერთვოდა ადმინისტრაციულ საქმეთა მასალებს. სურვილის შემთხვევაში ადმინისტრაციული სამართალწარმოების განმავლობაში განმცხადებელს ნებისმიერ დროს შეეძლო გასცნობოდა ამ დოკუმენტებს, როგორც ამას ითვალისწინებდა ადმინისტრაციული სამართალწარმოების შესახებ კოდექსის 23-ე ნაწილის 1-ლი პუნქტი. მუნიციპალურმა სასამართლომ ჩათვალა, რომ განმცხადებლის საქმეზე საჭირო არ იყო მოსმენის ჩატარება, რადგან ფაქტები ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ მართებულად იყო დადგენილი და მის წინაშე განსახილველად მხოლოდ კანონის რამდენიმე საკითხი იყო წარმოდგენილი. ამასთან დაკავშირებით მუნიციპალურმა სასამართლომ მიუთითა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 250 (f) ნაწილზე.

15. მიწის საკუთრების შესახებ კანონის მე-9 ნაწილის მე-3 პუნქტის (იხ. ქვემოთ, 25-ე პუნქტი) თანახმად, საქმე კვლავ დაუბრუნდა მიწის სააგენტოს, რომელმაც 1995 წლის 25 ივლისს ახალი გადაწყვეტილება გამოიტანა. მიწის სააგენტომ, მუნიციპალური სასამართლოს აზრის შესაბამისად, რომელიც მისთვის სავალდებულო ძალის მქონე იყო სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 250-ე ნაწილის (r) პუნქტის

საფუძველზე, დაამტკიცა განმცხადებლის ქონებრივი უფლებები მიწის ნაკვეთების იმ ნაწილზე, რომელიც 1948 წლის კანონის თანახმად არ გადასცემია ფიზიკურ პირებს. ამავე დროს, მან განმცხადებელს აცნობა, რომ მიწის საკუთრების შესახებ კანონის მე-11 ან მე-16 ნაწილების თანახმად მას შეეძლო კომპენსაციის მოთხოვნა ნაკვეთების იმ ნაწილისათვის, რომელიც ვერ უბრუნდებოდა.

16. 1995 წლის 14 სექტემბერს და 15 ოქტომბერს განმცხადებელმა საკონსტიტუციო სარჩელით მიმართა საკონსტიტუციო სასამართლოს. იგი, *inter alia* აცხადებდა, რომ დაირღვა მისი საკუთრების უფლება, რომ მას აღარ შეეძლო დამატებითი მტკიცებულებების წარმოდგენა და რომ მუნიციპალურმა სასამართლომ არ შეატყობინა გადაწყვეტილება ორი საქმის გაერთიანების შესახებ. განმცხადებელი, *inter alia*, მოიხმობდა ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების ქარტიის (*Listina základních práv a svobod*) 36-ე და 38-ე მუხლებს.

17. 1995 წლის 29 ნოემბერს საკონსტიტუციო სასამართლომ არ დააკმაყოფილა განმცხადებლის სარჩელი, მიიჩნია რა იგი აშკარად დაუსაბუთებლად. მან განაცხადა, რომ განმცხადებლის კონსტიტუციური უფლება სათანადო სასამართლო პროცედურაზე არ დარღვეულა იმ ფორმით, რა ფორმითაც მუნიციპალური სასამართლო მის საჩივარს იხილავდა. ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებების სამართლებრივი გადასინჯვის სპეციალური ხასიათის გათვალისწინებით, სასამართლოს იურისდიქცია შემოიფარგლებოდა ადმინისტრაციული ორგანოების მიერ დადგენილი ფაქტების საფუძველზე საქმის სამართლებრივი შეფასებით. განმცხადებელს არ წარმოუდგენია მტკიცებულება, რომელიც მიწის სააგენტომ მხედველობაში არ მიიღო, და იმის უბრალო გამეორებით, რომ არ მოსწონდა ამ უკანასკნელის გადაწყვეტილება, განმცხადებელმა ვერ მოახერხა, სამართლიანად გაეპროტესტებინა მიწის სააგენტოს მიერ დადგენილი ფაქტები. უფრო მეტიც, საკონსტიტუციო სასამართლოს თანახმად, მუნიციპალურ სასამართლოს საქმის მოსმენის გარეშე გადაწყვეტილების მიღებით საკონსტიტუციო სამართალი არ დაურღვევია, რადგან სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 250-ე ნაწილის (f) პუნქტის თანახმად, როცა საქმის მხოლოდ სამართლის კუთხით შეფასება ხდება, ამგვარი ქმედება კანონიერია.

18. 1998 წლის 1 მაისს განმცხადებელი გარდაიცვალა, მაგრამ მისმა ადვოკატმა, მიწის საკუთრების შესახებ კანონის მე-11 ნაწილის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, მიწის სააგენტოს წინაშე დააყენა კომპენსაციის მოთხოვნა ნაკვეთების სხვა ნაწილების გასხვისების გამო. მთავრობის თანახმად, ეს მოთხოვნა მიწის სააგენტოში ჯერ ისევ განხილვის საგანია.

19. 1998 წლის 29 ოქტომბერს განმცხადებლის მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება შეწყდა, ვინაიდან პრადის მე-2 რაიონულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებელს არ

დაუტოვებია არავითარი ქონება. როგორც ჩანს, სასამართლო არ იცნობდა მიწის სააგენტოს 1995 წლის 25 ივლისის გადაწყვეტილებას.

20. 2000 წლის 22 თებერვალს განმცხადებლის ძმისშვილმა, ბ-ნმა ბუჩეკმა, რაიონულ სასამართლოს მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული სამართალწარმოების განახლება მოსთხოვა. მან წარმოადგინა თავისი ბიძის 1998 წლის 22 მარტის უკანასკნელი ანდერძი, რომელშიც იგი დასახელებული იყო განმცხადებლის ქონების ერთადერთ მემკვიდრედ, მაშინ, როცა განმცხადებლის ორ მოზრდილ შვილს მემკვიდრეობა ჩამოერთმეული ჰქონდა. მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება განახლდა 2000 წლის 21 აგვისტოს. 2001 წლის 28 მარტს პრადის მე-2 რაიონულმა სასამართლომ დაამტკიცა ბ-ნ ბუჩეკსა და განმცხადებლის ორ შვილს შორის დადებული შეთანხმება განმცხადებლის ქონების ორ თანაბარ წილად გაყოფის თაობაზე.

II. შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი

1. მიწის საკუთრების შესახებ კანონი

21. მიწის საკუთრების შესახებ კანონი არეგულირებს, *inter alia*, იმ კონკრეტული სასოფლო-სამეურნეო და სხვა ქონების (განსაზღვრულია 1-ლ ნაწილში) რესტიტუციის საკითხს, რომელიც გადაცემული იქნა სახელმწიფოსა თუ სხვა იურიდიული პირებისათვის 1948 წლის 25 თებერვალსა და 1990 წლის 1 იანვარს შორის პერიოდში. მე-6 ნაწილის 1-ლ პუნქტში ჩამოთვლილია ის ქმედებები, რომლებიც იძლევა რესტიტუციის მოთხოვნის საფუძველს, მათ შორის, (b) ქვეპუნქტში, 1948 წლის კანონის საფუძველზე კომპენსაციის გარეშე კონფისკაციაც.

22. მე-5 ნაწილის თანახმად, პრინციპში რესტიტუცია ევალებათ სახელმწიფოს ან ნებისმიერ იურიდიულ პირს, რომელიც უძრავ ქონებას ფლობს კანონის ძალაში შესვლის დროისათვის. ფიზიკური პირები ვალდებული იქნებიან, უძრავი ქონება დაუბრუნონ კანონიერ მთხოვნელს მხოლოდ მე-8 ნაწილში დადგენილ შემთხვევებში, ანუ თუ მათ ან მათმა ნათესავებმა ეს ქონება სახელმწიფოსაგან ან სხვა იურიდიული პირისაგან მიიღეს იმ დროს მოქმედი კანონის დარღვევით ან იმაზე დაბალ ფასად, ვიდრე მითითებული იყო ნებისმიერ შესაბამის ფასთა რეგულირების წესებში, ან უკანონო უპირატესობის საფუძველზე. ამ შემთხვევებში რესტიტუციის ბრძანება გაიცემა სასამართლო გადაწყვეტილებით კანონიერი მთხოვნელის მიმართვის საფუძველზე, რომელიც უნდა გაკეთდეს 1992 წლის 31 დეკემბრამდე ან ექვსი თვის ვადაში იმ თარიღიდან, როცა მიწის სააგენტოს გადაწყვეტილება უძრავი ქონების რესტიტუციაზე უარის თქმის შესახებ საბოლოო გახდა. ნებისმიერ სხვა შემთხვევაში იმ ფიზიკური პირისათვის გადაცემული მიწის ნაკვეთი, რომელმაც მასზე საკუთრების უფლება მოიპოვა უფლებათა გადაცემის აქტით, არ ექვემდებარება რესტიტუციას (32-ე ნაწილის მე-3 პუნქტი, რომელიც გაუქმდა ჩეხეთის საკონსტიტუციო

სასამართლოს გადაწყვეტილებით (№166/1995, რომელიც ძალაში შევიდა 1995 წლის 15 აგვისტოს).

23. გარდა ამისა, რესტიტუცია არ მოხდება კანონის მე-11 ნაწილის 1-ლ პუნქტში ჩამოთვლილ შემთხვევებში, რომლებიც, *inter alia*, გულისხმობს შემთხვევებს, როდესაც ქონების პირადად სარგებლობის უფლება შექმნილია ფიზიკური პირისათვის, გარდა მე-8 ნაწილში ნახსენები გარემოებებისა. ასეთ შემთხვევებში მიწის სააგენტომ კანონიერ მთხოვნელს, მისი თანხმობის შემთხვევაში, უნდა გადასცეს ეკვივალენტური სახელმწიფო ქონება, რომელიც უმჯობესია იქვე ახლოს მდებარეობდეს და განსაზღვრული იყოს სასოფლო-სამეურნეო მიწის გადანაწილების შესახებ კანონმდებლობის პრინციპების შესაბამისად (მე-11 ნაწილის მე-2 პუნქტი).

24. თუ არ მოხდა რესტიტუციის უზრუნველყოფა და პირს, რომელსაც რესტიტუცია ეკუთვნის, კომპენსაციის სახით სხვა უძრავი ქონება არ გადაეცა, მას უფლება აქვს ფინანსურ კომპენსაციაზე განსაზღვრული პირობების თანახმად (მე-16 ნაწილი).

25. რაც შეეხება პროცედურას, კანონის მე-9 ნაწილის 1-ლი პუნქტი განსაზღვრავს, რომ კანონიერმა მთხოვნელმა საჩივრით უნდა მიმართოს შესაბამის მიწის სააგენტოს და, ამავე დროს, პირისა თუ ორგანოსაგან, რომელიც ფლობს განსახილველ უძრავ ქონებას, მოითხოვოს რესტიტუცია. უკანასკნელი ვალდებულია, 60 დღის ვადაში დადოს შეთანხმება მთხოვნელისათვის ქონების გადაცემის შესახებ (*restituční dohoda*, „რესტიტუციის შესახებ შეთანხმება“). მე-9 ნაწილის მე-2 პუნქტის თანახმად, რესტიტუციის შესახებ ნებისმიერი შეთანხმება უნდა დაამტკიცოს შესაბამისმა მიწის სააგენტომ. თუ მიწის სააგენტო არ დაამტკიცებს რესტიტუციის შესახებ შეთანხმებას, უფლებამოსილ პირს შეუძლია ეს სასამართლოში გაასაჩივროს. თუ სასამართლო უარს იტყვის შეთანხმების დამტკიცებაზე, იგი უკან გადაეცემა მიწის სააგენტოს არსებითად განხილვით გადაწყვეტილების მისაღებად (მე-9 ნაწილის მე-3 პუნქტი). ეს გადაწყვეტილება კვლავ ექვემდებარება სასამართლო გადასინჯვას (მე-9 ნაწილის მე-6 პუნქტი).

2. ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი

26. მიწის სააგენტოში სამართალწარმოება იმართება №71/1967 კანონით (ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი).

27. მე-3 და მე-4 ნაწილები არეგულირებენ ადმინისტრაციული ორგანოების წინაშე სამართალწარმოების არსებით პრინციპებს. პროცესები უნდა წარიმართოს კანონის შესაბამისად და მხარეებს ყოველთვის უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა, ეფექტურად დაიცვან თავიანთი უფლებები და ინტერესები, გააპროტესტონ საქმის ფაქტები და სამართალწარმოებისთვის წარმოადგინონ წინადადებები. გარდა ამისა, მხარეები სარგებლობენ თანაბარი უფლებებით და აქვთ ერთნაირი

ვალდებულებები. ადმინისტრაციული ორგანოების გადაწყვეტილებები უნდა დაეფუძნოს სანდო საშუალებით დადგენილ ფაქტებს.

28. 21-ე ნაწილის თანახმად, ადმინისტრაციულმა ორგანომ ზეპირი მოსმენა უნდა დაგეგმოს, თუ ამას მოითხოვს საქმის ხასიათი, კერძოდ, როცა ასეთი მოსმენა წვლილს შეიტანს განსახილველი საკითხის გარკვევაში. პროცესის მხარეები გამოძახებულნი უნდა იქნენ ზეპირ მოსმენაზე დასასწრებად და მათ უნდა შესთავაზონ საქმის განხილვისას თავიანთი კომენტარებისა და წინადადებების წარმოდგენა. ზეპირი მოსმენები საჯარო არ არის, თუ სპეციალური სამართლებრივი წესი სხვაგვარად არ განსაზღვრავს ან თუ ადმინისტრაციული ორგანო არ გადაწყვეტს მოსმენის საჯაროდ ჩატარებას.

29. 23-ე ნაწილის 1-ლი პუნქტის თანახმად, ადმინისტრაციული პროცესის მხარეებს და მათ წარმომადგენლებს უფლება აქვთ, ხელი მიუწვედებოდეთ დოკუმენტებზე და ამ დოკუმენტებიდან, გარდა კენჭისყრის ოქმისა, გააკეთონ ამონაწერები.

30. 32-ე ნაწილის 1-ლი პუნქტის თანახმად, ადმინისტრაციულ ორგანოებს ევალებათ, ზუსტად და სრულად დაადგინონ ყველა ფაქტი. ამ მიზნით მათ უნდა მოიპოვონ ყველა საჭირო დამხმარე დოკუმენტი და მონაცემი.

3. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი

31. ადმინისტრაციული ორგანოების გადაწყვეტილებათა კანონიერება შეიძლება გადასინჯული იქნეს სასამართლოების მიერ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის IV ნაწილის შესაბამისად.

32. შესაბამის დროს 250-ე ნაწილის (f) პუნქტი (გაუქმდა ჩეხეთის საკონსტიტუციო სასამართლოს №269/96 გადაწყვეტილებით, რომელიც ძალაში შევიდა 1997 წლის 1 მაისს) სასამართლოებს აძლევდა უფლებას, ჩვეულებრივ საქმეებზე გადაწყვეტილება გამოეტანათ ზეპირი მოსმენის გარეშე, კერძოდ, ეს ეხებოდა ისეთ საქმეებს, როცა ეჭვს არ იწვევს ის ფაქტი, რომ ადმინისტრაციულმა ორგანომ ფაქტები მართებულად დაადგინა და განიხილება მხოლოდ სამართლებრივი საკითხები.

33. 250-ე ნაწილის (i)(1) პუნქტის თანახმად, ადმინისტრაციული ორგანოების გადაწყვეტილებათა გადასინჯვისას სასამართლოები მხედველობაში იღებენ ფაქტებს, როგორც ისინი არსებობდა ადმინისტრაციული გადაწყვეტილების მიღების მომენტისათვის.

34. 250-ე ნაწილის (m)(3) პუნქტის თანახმად, სასამართლოში პროცესის მხარეები არიან იმ ადმინისტრაციულ ორგანოში პროცესის მხარეები, რომლის გადაწყვეტილების გადასინჯვაც ხდება.

35. 250-ე ნაწილის (q) პუნქტის შესაბამისად, როდესაც სასამართლო ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილების გადასინჯვისას ზეპირი

მოსმენის გარეშე გადაწყვეტილებას არ იღებს, მან შეიძლება ისეთი მტკიცებულება მიიღოს, რომელიც აუცილებელია განსახილველი გადაწყვეტილების გადასინჯვისათვის.

36. 250-ე ნაწილის (r) პუნქტის მიხედვით, თუ სასამართლო ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილებას აუქმებს, ეს უკანასკნელი, ახალი გადაწყვეტილების მიღებისას, ვალდებულია, გაითვალისწინოს სასამართლოს მიერ გამოხატული სამართლებრივი მოსაზრება.

37. 250-ე ნაწილის (s) პუნქტის შესაბამისად, ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილების გადასინჯვით მიღებული სასამართლოს გადაწყვეტილება სამართლებრივ გადასინჯვას აღარ ექვემდებარება, მე-2 ქვეპუნქტში ჩამოთვლილი შემთხვევების გარდა (რომლებიც წინამდებარე საქმეში სახეზე არ გვაქვს).

38. 156-ე ნაწილის თანახმად, გადაწყვეტილების გამოცხადება უნდა მოხდეს საჯაროდ. დადგენილი პრაქტიკის მიხედვით, უნდა მოხდეს გადაწყვეტილების საჯაროდ გამოცხადების ჩაწერა, იმ შემთხვევებშიც, როდესაც გადაწყვეტილება ზეპირი მოსმენის გარეშე ცხადდება.

4. კანონი №284/1991 მიწის რეგულირებისა და მიწის სააგენტოების შესახებ

39. მე-11 ნაწილის 1-ლი პუნქტის თანახმად, რაიონის მიწის სააგენტოები რაიონული სააგენტოების ავტონომიური დეპარტამენტებია (*samostatné referáty*).

5. რაიონული სააგენტოების შესახებ კანონი

40. შესაბამისი დროისათვის რაიონული სააგენტოების სტატუსი და კომპეტენცია განსაზღვრული იყო №425/1990 კანონით. ეს კანონი გაუქმდა 2000 წლის 12 ნოემბერს, როცა ძალაში შევიდა ახალი კანონი რაიონული სააგენტოების შესახებ (№147/2000).

41. მე-2 ნაწილი რაიონულ სააგენტოებს განსაზღვრავს, როგორც ადმინისტრაციულ ორგანოებს, რომლებიც ადგილობრივ სახელმწიფო ადმინისტრირებას ახორციელებენ თავიანთ ტერიტორიებზე. კანონი რაიონულ სააგენტოებს უფლებამოსილს ხდის, თავიანთ ტერიტორიებზე განახორციელონ ადგილობრივი სახელმწიფო ადმინისტრირება. მე-14 ნაწილის თანახმად, რაიონული სააგენტოების საქმიანობის განხორციელებას მართავს და აკონტროლებს სახელმწიფო.

42. მე-8 ნაწილის 1-ლი პუნქტის თანახმად, რაიონული სააგენტოს უფროსს (*přednosta*) შინაგან საქმეთა მინისტრის წარდგინებით ნიშნავს და ათავისუფლებს მთავრობა.

43. მე-8 ნაწილის მე-5 პუნქტის თანახმად, რაიონული სააგენტოების მრჩეველები ამ სააგენტოების უფროსებს ექვემდებარებიან.

სამართალი

I. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის საგარეულო დარღვევა

44. განმცხადებელი ჩივის, რომ რესტიტუციის შესახებ სამართალწარმოებისას არ უსარგებლია დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ საჯარო მოსმენით.

45. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამის ნაწილში ნათქვამია:

„სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას ... ყველას აქვს მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება ... დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ. ... სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საქვეყნოდ, თუმცა მთელ სასამართლო პროცესზე ან მის ნაწილზე პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ დაუშვან დემოკრატიულ საზოგადოებაში მორალის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე, აგრეთვე, როდესაც ამას მოითხოვს არასრულწლოვანთა ინტერესები ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ან რამდენადაც, სასამართლოს აზრით, ეს მკაცრად აუცილებელია განსაკუთრებული გარემოებების არსებობისას, როდესაც საჯაროობა ზიანს მიაყენებდა მართლმსაჯულების ინტერესებს.“

A. მხარეთა მოსაზრებები

1. მთავრობის პოზიცია

46. მთავრობამ ხაზი გაუსვა, რომ არსებობს ორი ტიპის გადაწყვეტილება, რომელიც მიწის სააგენტოს შეუძლია მიიღოს რესტიტუციის სამართალწარმოებისას: პირველი, მიწის საკუთრების შესახებ კანონის მე-9 ნაწილის მე-2 და მე-3 პუნქტების თანახმად მიღებული გადაწყვეტილება, რომელიც ამტკიცებს ან უარს ამბობს რესტიტუციის შესახებ შეთანხმების დამტკიცებაზე, და მეორე, კანონის მე-9 ნაწილის მე-4 პუნქტის თანახმად მიღებული გადაწყვეტილება, რომელიც განსაზღვრავს კანონიერი მთხოვნელის ქონებრივ უფლებებს, თუ მას უარი ეთქვა შეთანხმების დამტკიცებაზე.

47. წინამდებარე საქმეში მიწის სააგენტომ, პირველი ტიპის სამართალწარმოებისას, ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 21-ე ნაწილის თანახმად, 1994 წლის 12 ოქტომბერს ზეპირი მოსმენა გამართა. ამ მოსმენის ოქმის მიხედვით მოსმენას ესწრებოდნენ განმცხადებელი და

ორი შესაბამისი იურიდიული პირის წარმომადგენლები. თუმცა განმცხადებელს სამართალწარმოების პროცესში არანაირი პროტესტი არ გამოუხატავს სადავო მიწის საკუთრებასთან დაკავშირებით. მთავრობის თქმით, მიწის ამ ნაკვეთების ფიზიკური პირებისათვის გადაცემის აქტები სამართალწარმოების დასაწყისშივე დაერთო ადმინისტრაციულ მასალებს, რომლებზეც განმცხადებელს ხელი მიუწვედებოდა. მთავრობა აცხადებს, რომ 1994 წლის 12 ოქტომბერს მოსმენაზე განმცხადებელმა ნამდვილად განაცხადა, რომ უარს ამბობდა რესტიტუციის შესახებ შეთანხმებაზე, როცა შეიტყო, რომ მიწის გარკვეული ნაწილი მას ვერ დაუბრუნდებოდა.

48. სამართლებრივი გადასინჯვის შემდგომ პროცესებში მუნიციპალურმა სასამართლომ განიხილა მხოლოდ ის გარემოებები, რომლებზეც მიწის სააგენტომ თავისი გადაწყვეტილება დააფუძნა და რომლებიც აშკარად ჩანდა ადმინისტრაციულ მასალებში, რადგან ეჭვს არ იწვევდა ფიზიკური პირების საკუთრების უფლებები მიწის სადავო ნაკვეთებზე. ამ გარემოებებში საჯარო მოსმენის ჩატარებას, მთავრობის აზრით, განმცხადებლის საქმის განხილვისათვის არანაირი არსებითი მნიშვნელობა არ ექნებოდა. თუმცა მუნიციპალურ სასამართლოს საჯარო მოსმენა არ ჩატარებია, მაგრამ 1995 წლის 31 მაისის გადაწყვეტილება, რომლითაც მან ძალაში დატოვა მიწის სააგენტოს ორი გადაწყვეტილება რესტიტუციის შესახებ შეთანხმების დამტკიცებაზე უარის თქმის შესახებ, გამოცხადდა საჯაროდ, როგორც ამას სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 156-ე ნაწილი ითვალისწინებს.

49. მთავრობამ დამატებით აღნიშნა, რომ ეს არ იყო საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილება, სადავო მიწაზე განმცხადებლის საკუთრების უფლების განსაზღვრის ფარგლები მიწის სააგენტოში შემდგომი სამართალწარმოების საგანი იყო. ამ კონტექსტში მთავრობამ ხაზგასმით აღნიშნა, როგორც ეს დასაშვებობის სტადიაზეც გააკეთა, რომ განმცხადებელს შეეძლო მიწის სააგენტოს 1995 წლის 25 ივლისის გადაწყვეტილება გაესაჩივრებინა, როგორც ამას გულისხმობდა მიწის საკუთრების შესახებ კანონის მე-9 ნაწილის მე-6 პუნქტი. ასე რომ გაეკეთებინა, მას შეეძლებოდა მუნიციპალური სასამართლოსათვის ამ ადმინისტრაციული გადაწყვეტილების თავიდან, საჯარო მოსმენაზე, განხილვა მოეთხოვა. გარდა ამისა, განმცხადებელს შეეძლო სამოქალაქო სარჩელი შეეტანა კომპეტენტურ რაიონულ სასამართლოში, მიწის საკუთრების შესახებ კანონის მე-8 ნაწილის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად, და სადავო გაეხადა მისი მამის საკუთრების შესაბამისი ფიზიკური პირებისათვის გადაცემის კანონიერება.

2. განმცხადებლის პოზიცია

50. განმცხადებელი არ დაეთანხმა მთავრობის არგუმენტებს. მან გააპროტესტა მთავრობის მტკიცება იმის შესახებ, რომ სადავო მიწის მფლობელი ფიზიკური პირების სახელზე გაცემული უფლებათა გადაცემის აქტები 1991 წელს ადმინისტრაციული სამართალწარმოების

დასაწყისიდანვე თან ერთვოდა ადმინისტრაციული საქმის მასალებს. განმცხადებლის მტკიცებით, ისინი შეიქმნა 1994 წლის 23 სექტემბერს მიწის სააგენტოს მიერ და, შესაბამისად, ვერ იქნებოდა თანდართული ადმინისტრაციული საქმის მასალებზე ამ თარიღამდე, რაც თავისთავად რესტიტუციის შესახებ 1993 წლის 10 დეკემბრისა და 1994 წლის 4 მაისის შეთანხმებების შემდგომი პერიოდია.

51. განმცხადებელმა ასევე აღნიშნა, რომ არც მიწის სააგენტოს და არც მუნიციპალურ სასამართლოს არ უმსჯელიათ იმ ფაქტზე, რომ მართალია, სადავო მიწები ჩამორთმეული იქნა 1949 წელს და ფიზიკური პირებისათვის გადაცემული 1957 წელს, მაგრამ ისინი კვლავ რჩებოდა ტყის სახელმწიფო საწარმოს ან მიწისმეურნეობის კოოპერატივის კონტროლის ქვეშ. მაშასადამე, ფიზიკური პირები ფორმალურად ფლობდნენ მიწას, მაგრამ არასოდეს გამოუყენებთ. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ადმინისტრაციული საქმის მასალებში არ იყო რაიმე ისეთი დოკუმენტი, რომელიც შეიცავდა რაიმე დეტალს მიწების მესაკუთრეთა შესახებ. ამ გარემოებებში არ შეიძლებოდა იმის თქმა, რომ საქმის ფაქტები მართებულად იქნა დადგენილი მიწის სააგენტოს მიერ. თუმცა მუნიციპალურმა სასამართლომ, გამოიყენა რა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 250-ე ნაწილის (f) პუნქტი, განმცხადებელს შესაძლებლობა არ მისცა, ეს პროტესტი საჯარო მოსმენაზე დაეყენებინა.

52. განმცხადებელი ასკვნის, რომ იმ დროისათვის საკონსტიტუციო სასამართლომ რესტიტუციის რამდენიმე საქმეზე გააუქმა გადაწყვეტილებები, რომლებიც მიღებული იქნა საჯარო მოსმენის გარეშე სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 250-ე ნაწილის (f) პუნქტის თანახმად. ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების შესახებ ქარტიის 38-ე მუხლისა და კონვენციის მე-6 მუხლის მოხმობით, საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ საპირისპირო არგუმენტების შემცველი საქმეები არ შეიძლება მიჩნეული იქნეს უბრალო საქმეებად. მაგალითად, №II. ÚS 269/95 გადაწყვეტილებაში საკონსტიტუციო სასამართლომ გარკვევით აღნიშნა, რომ „რესტიტუციის შესახებ საქმეები არ შეიძლება კვლავ იქნეს განხილული საჯარო მოსმენის გარეშე მათი სირთულის და იმ ფაქტის მხედველობაში მიღებით, რომ ქონებრივი უფლებების ჩამორთმევის ფაქტს ადგილი ჰქონდა დიდი ხნის წინ“. მსგავსად ამისა, 1994 წლის 29 ნოემბერს საკონსტიტუციო სასამართლომ გააუქმა პრადის მუნიციპალური სასამართლოს მიერ საჯარო მოსმენის გარეშე რესტიტუციის სხვა საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება (გადაწყვეტილება №Pl. ÚS 41/94), დაადგინა რა, რომ „სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 250-ე ნაწილის (f) პუნქტში ნახსენები საქმეები, კანონმდებლის თანახმად, არის საქმეები, რომლებშიც საჭირო მტკიცებულება ამოღებული იქნა და თვით საქმეები საკმაოდ ნათელია და განსახილველია მართლაც მხოლოდ კანონის დებულებები“.

53. განმცხადებელმა დამატებით აღნიშნა, რომ იგი არ გამოუძახიათ მუნიციპალური სასამართლოს მიერ 1995 წლის 31 მაისს გადაწყვეტილების საჯარო გამოცხადებაზე.

54. და ბოლოს, განმცხადებელი ამტკიცებს, რომ მიწის სააგენტოს 1995 წლის 25 ივლისის გადაწყვეტილება ვერ გასაჩივრებოდა მუნიციპალურ სასამართლოში, რადგან საკითხს განიხილავდნენ, როგორც *res iudicata*. ის ფაქტი, რომ მისი საკონსტიტუციო სარჩელის წარდგენისას ყველა ხელმისაწვდომი საშუალება იქნა გამოყენებული, ასევე დაადასტურა საკონსტიტუციო სასამართლომ, რომელმაც უარი არ თქვა განმცხადებლის სარჩელის მიღებაზე საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონის დებულებების თანახმად, რომელიც ყველა საშუალების წინასწარ ამოწურვას მოითხოვს.

B. სასამართლოს შეფასება

55. სასამართლო აღნიშნავს, რომ სასამართლო მოსმენის საჯაროდ ჩატარება მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში გათვალისწინებული ძირითადი პრინციპია. ეს საჯარო ხასიათი პროცესის მხარეებს იცავს საზოგადოების ყურადღების გარეშე სამართალწარმოების საიდუმლოდ განხორციელებისაგან; ეს არის ერთ-ერთი საშუალება, რის საფუძველზეც სასამართლო ნდობას ინარჩუნებს. სამართალწარმოების გამჭვირვალედ ჩატარებისას საჯაროობა ხელს უწყობს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიზნის, სახელდობრ, სამართლიანი სასამართლოს ჩატარების, მიღწევის, გარანტიისა, რომელიც, კონვენციის მნიშვნელობით, ნებისმიერი დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია (იხ. მაგალითად, 1995 წლის 36 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე *Diennet v. France*, სერია A № 325-A, გვ. 14–15, პუნქტი 33).

56. წინამდებარე საქმეში განმცხადებელი პრინციპში უფლებამოსილი იყო, ესარგებლა საჯარო მოსმენით, რადგან მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მეორე წინადადებაში დადგენილი არც ერთი გამონაკლისი არ გამოყენებულა (იხ. საქმეზე *Håkansson and Stureson* 1990 წლის 21 თებერვლის გადაწყვეტილება, სერია A № 171-A, გვ. 20, პუნქტი 64). ეს გამონაკლისები არ მოუხმიათ ეროვნულ პროცესებში. კერძოდ, საკონსტიტუციო სასამართლოს, რომელმაც, *inter alia*, განიხილა წინამდებარე საქმეში საჯარო მოსმენის არარსებობის საკითხი, არ მიუმართავს გამონაკლისებისათვის. არც მთავრობას მოუხმია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მეორე წინადადება.

57. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საქმეზე ჩატარებული ერთადერთი მოსმენა 1994 წლის 12 ოქტომბერს გაიმართა მლადა ბოლესლავის მიწის სააგენტოს მიერ. ამ მოსმენის ოქმის თანახმად, განმცხადებლის მოთხოვნები რესტიტუციის შესახებ განხილული იქნა მისი და ორივე იურიდიული პირის წარმომადგენელთა თანდასწრებით. ამ უკანასკნელთ მოეთხოვათ, აღედგინათ განმცხადებლისათვის ჩამორთმეული ქონება, რომელიც ადრე მის მამას ეკუთვნოდა. თუმცა მიწის სააგენტო არ შეიძლება მიჩნეული იქნეს ორგანოდ, რომელიც აკმაყოფილებს კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მნიშვნელობით სასამართლოსათვის აუცილებელი დამოუკიდებლობის მოთხოვნებს.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ მიწის სააგენტო რაიონული სააგენტოს ავტონომიური დეპარტამენტი, რომელიც მთავრობის კონტროლის საფუძველზე ასრულებს ადგილობრივ სახელმწიფო ადმინისტრირებას (იხ. პუნქტები 40-43). რაიონული სააგენტოს უფროსის დანიშვნას კონტროლს უწევს აღმასრულებელი და მისი მრჩეველებიც უფროსს ექვემდებარებიან (იხ., აგრეთვე, საქმეზე *Kadubec v. Slovakia* 1998 წლის 2 სექტემბრის გადაწყვეტილება, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VI, გვ. 2531, პუნქტი 57). ნებისმიერ შემთხვევაში, ამ ადმინისტრაციული ორგანოს წინაშე მოსმენა საჯარო არ ყოფილა, იგი ღია იყო მხარეებისა და მათი წარმომადგენლებისათვის.

58. სიმართლეა, რომ 1994 წლის 12 ოქტომბრის მიწის სააგენტოს გადაწყვეტილებები ექვემდებარებოდა სასამართლო გადასინჯვას და განმცხადებელმა ისინი გაასაჩივრა მუნიციპალურ სასამართლოში და საკონსტიტუციო სასამართლოში. თუმცა არც ერთმა ამ სასამართლოთაგან არ გამართა საჯარო მოსმენა. რაც შეეხება მუნიციპალურ სასამართლოში სამართალწარმოებას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელს არ მოუთხოვია საჯარო მოსმენის ჩატარება. შესაბამისად, ჩნდება კითხვა, განმცხადებელმა უარი ხომ არ თქვა მოსმენის უფლებაზე (იხ. ზემოხსენებული გადაწყვეტილება საქმეზე *Håkansson and Stureson*, გვ. 20-21, პუნქტი 67; 1993 წლის 24 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე *Schuler-Zraggen v. Switzerland*, სერია A № 263, გვ. 19-20, პუნქტი 58; 1993 წლის 21 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე *Zumtobel v. Austria*, სერია A № 268-A, გვ. 14, პუნქტი 34).

59. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მუნიციპალურ სასამართლოს თავისი გადაწყვეტილება, არ ჩაეტარებინა მოსმენა, იმაზე არ დაუფუძნებია, რომ განმცხადებელმა იგი არ მოითხოვა. მან *ex officio* განიხილა, კმაყოფილდებოდა თუ არა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 250-ე ნაწილის (f) პუნქტში ჩამოთვლილი პირობები მოსმენის ჩატარების შესახებ და დაასკვნა, რომ ეს ნამდვილად ასე იყო (იხ. პუნქტი 14). საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადასტურა მუნიციპალური სასამართლოს დასკვნა. ამ გარემოებებში სასამართლო გადამწყვეტ მნიშვნელობას ვერ მიანიჭებს იმ ფაქტს, რომ განმცხადებელს მოსმენა ცალსახად არ მოუთხოვია, მან უნდა გააგრძელოს საკითხის დამოუკიდებლად შეფასება მე-6 მუხლის მოთხოვნების შესაბამისად.

60. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო აღნიშნავს, რომ მუნიციპალური სასამართლოს იურისდიქცია საკითხის მხოლოდ სამართლებრივი შეფასებით არ შემოიფარგლებოდა, არამედ ასევე ვრცელდებოდა იმის შეფასებაზე, თუ რამდენად მართებულია მოხდა ფაქტების დადგენა ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ. მუნიციპალურ სასამართლოს ასევე შეეძლო, საჭიროების შემთხვევაში, მტკიცებულების მიღებაც (იხ. პუნქტი 35). თავის მხრივ, მუნიციპალური სასამართლოსადმი განმცხადებლის მიმართვები (იხ. პუნქტი 13) მიუთითებდა, რომ მის სარჩელს შეეძლო ფაქტობრივი საკითხების დასმაც (იხ. საქმეზე *Fredin v. Sweden* 1994 წლის

23 თებერვლის გადაწყვეტილება, სერია A № 283, გვ. 11, პუნქტი 22). მუნიციპალური სასამართლოს დასკვნის, რომ ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ ფაქტები მართებულად იქნა დადგენილი, კითხვის ნიშნის ქვეშ დაყენების გარეშე სასამართლო, ითვალისწინებს რა გადაწყვეტილების მნიშვნელობას განმცხადებლისათვის, ასკვნის, რომ ამ გარემოებებში მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი მოითხოვს სასამართლოს წინაშე ზეპირ მოსმენას.

61. გარდა ამისა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ შემდგომი ადმინისტრაციული სამართალწარმოებისას მიწის სააგენტომ, რომლისთვისაც სავალდებულო იყო მუნიციპალური სასამართლოს 1995 წლის 31 მაისის გადაწყვეტილება, არ დანიშნა საქმის დამატებითი მოსმენა მხარეებთან ერთად. სასამართლო აღგენს, რომ თუმცა განმცხადებელს შეეძლო, მოეთხოვა მიწის სააგენტოს 1995 წლის 25 ივლისის გადაწყვეტილების გადასინჯვა სასამართლოს მიერ, მაგრამ არარეალურია დავასკვნათ, რომ მუნიციპალური სასამართლოს ადრინდელ დადგენილებებზე დაფუძნებულ ადმინისტრაციულ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებული ამგვარი გადასინჯვის სამართალწარმოებისას სასამართლო ზეპირი მოსმენის ჩატარებას ბრძანებდა იმ მიზნით, რომ არსებითად განეხილა იგივე საკითხები, რომლებზეც მან უკვე დაადგინა, რომ ეს საკითხები ხვდებოდა 250-ე ნაწილის (f) პუნქტის გამოყენების ფარგლებში. უფრო მეტიც, საკონსტიტუციო სასამართლოს თავის ზემოხსენებულ გადაწყვეტილებაში, რომლის მიღებისას მან კარგად იცოდა მიწის სააგენტოს 1995 წლის 25 ივლისის გადაწყვეტილების შესახებ, არაფერი უთქვამს იმასთან დაკავშირებით, რომ შესაძლებელია ამ უკანასკნელი გადაწყვეტილების შესაძლო სასამართლო გადასინჯვის მიმართ სხვადასხვაგვარი მოსაზრების გამოყენება. ამ გარემოებებში სასამართლო მნიშვნელობას ვერ მიანიჭებს მთავრობის მიერ ხაზგასმული, მიწის სააგენტოს ორი ადმინისტრაციული გადაწყვეტილების სავარაუდოდ სხვადასხვა ხასიათს (იხ. პუნქტი 46). სასამართლო იხსენებს, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 250-ე ნაწილის (f) პუნქტი იმ დროისათვის კვლავ ძალაში იყო და საკონსტიტუციო სასამართლომ ნამდვილად დაადგინა, რომ მისი გამოყენება განმცხადებლის საქმეში დავას არ იწვევდა.

62. გარდა ამისა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოში სამართალწარმოება ასევე საჯარო მოსმენის გარეშე ჩატარდა. თუმცა ეს სამართალწარმოება, რომელიც საკითხთა კონსტიტუციურობის შეფასებით შემოიფარგლებოდა, არ გულისხმობდა რესტიტუციის შესახებ სამართალწარმოებაში განმცხადებლის სამოქალაქო უფლებების პირდაპირ და სრულ განსაზღვრას. შესაბამისად, ამ პროცესზე საჯარო მოსმენა ვერ გამოასწორებდა სამართალწარმოების გადამწყვეტ ეტაპზე მოსმენის ჩატარებლობას, როცა რესტიტუციის შესახებ განმცხადებლის მოთხოვნა არსებითად განიხილებოდა. და ბოლოს, სასამართლოს მიაჩნია, რომ განმცხადებელი არ იყო ვალდებული, მიწის საკუთრების შესახებ კანონის მე-8 ნაწილის

თანახმად, წამოეწყო სასამართლო სამართალწარმოება. სასამართლოს წინამდებარე საქმეში აინტერესებს სამართალწარმოება კანონის მე-9 ნაწილის შესაბამისად, რომელიც აქტიურად წარიმართა.

63. შესაბამისად, სასამართლო ადგენს, რომ დაირღვა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, ვინაიდან განმცხადებლის მიერ გასაჩივრებული რესტიტუციის შესახებ სამართალწარმოებისას არ მომხდარა დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს წინაშე საჯაროდ მოსმენა.

III. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

64. კონვენციის 41-ე მუხლი ითვალისწინებს:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მატალი ხელშეკრული მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

A. ზიანი

65. განმცხადებლის ძმისშვილი, ბ-ნი ბუჩეკი, მატერიალური ზარალისათვის კომპენსაციის სახით ითხოვდა 1 489 051 ჩეხურ კრონას იმ მიწების საფასურად, რომლებიც განმცხადებელს ვეღარ დაუბრუნებოდა, და სარგებლის დაკარგვის საკომპენსაციოდ 588 852 ჩეხურ კრონას 1994 წლის 4 მაისიდან, დღიდან, როცა ლინი –კრასნა ვესის მიწისმოქმედების კოოპერატივი შევიდა განმცხადებელთან რესტიტუციის შესახებ გარიგებაში (იხ. პუნქტი 11), 2001 წლამდე.

66. მთავრობა ამტკიცებს, რომ არ არსებობდა მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი განმცხადებლის ძმისშვილის მიერ მოთხოვნილ თანხასა და რესტიტუციის შესახებ სამართალწარმოებისას კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაძლო დარღვევას შორის.

67. სასამართლო პირველ რიგში იხსენებს, რომ წინამდებარე განაცხადის დასაშვებობის განხილვისას მან ცნო ბ-ნი ბუჩეკის *locus standi*, მიჰყოლოდა განაცხადს 1998 წლის 1-ლი მაისიდან, განმცხადებლის გარდაცვალების დღიდან (იხ. პუნქტი 7). სასამართლომ აღნიშნა, რომ ცნობა ბ-ნი ბუჩეკის უფლებამოსილებისა, მიჰყოლოდა განაცხადს არც ერთ შემთხვევაში გავლენას არ ახდენდა განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი საქმის თავდაპირველ ფარგლებზე. სასამართლო მიიჩნევს, რომ ასეთ შემთხვევებში პირს, რომელიც უფლებამოსილია, გააგრძელოს განმცხადებლის განაცხადი განმცხადებლის სიკვდილის შემდეგ, ასევე შეუძლია განმცხადებლის ნაცვლად დააყენოს მოთხოვნა კონვენციის 41-ე მუხლისა და სასამართლოს რეგლამენტის მე-60 წესის შესაბამისად სამართლიან დაკმაყოფილებაზე.

68. სასამართლო აღნიშნავს, რომ თანხა მოთხოვნილია მატერიალური ზარალის გამო იმ მიწების საფასურად, რომლებიც განმცხადებელს აღარ დაუბრუნდა, და ამ მიწების აუთენტიკაციით სარგებლის დაკარგვის გამო. განმცხადებლის ძმისშვილი პრინციპში კომპენსაციას ითხოვს მისი ბიძის ქონების ექსპროპრიაციის გამო, რაც, მისი აზრით, უკანონო ქმედება იყო. თუმცა განმცხადებლის საჩივარი კონვენციის პირველი ოქმის პირველი მუხლის საფუძველზე დაუშვებლად იქნა მიჩნეული. ერთადერთი საჩივარი, რომელიც სასამართლომ არსებით განიხილა დაუშვა, იყო საჩივარი კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს წინაშე საჯარო მოსმენის არარსებობის შესახებ. ამასთან მიმართებაში სასამართლო დარწმუნებული არ არის, დადგებოდა თუ არა იგივე შედეგი, რესტიტუციის შესახებ სამართალწარმოება სხვაგვარად რომ წარმართულიყო, მაგალითად, ეროვნულ სასამართლოებში საჯარო მოსმენა რომ გამართულიყო.

69. უფრო მეტიც, სასამართლო ითვალისწინებს, რომ 1998 წლის 3 ივლისს განმცხადებლის ადვოკატმა, მიწის საკუთრების შესახებ კანონის მე-11 ნაწილის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, მიწის სააგენტოს მიმართა თხოვნით მიწის სხვა ნაკვეთების გადაცემით კომპენსაციის თაობაზე და ეს მოთხოვნა ჯერ ისევ განიხილება მიწის სააგენტოში (იხ. პუნქტი 18) და არ არის წინამდებარე საჩივრის საგანი.

70. შესაბამისად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებლის ძმისშვილმა ვერ შეძლო იმის ჩვენება, რომ არსებობდა მიზეზობრივი კავშირი მატერიალური ზარალისათვის მის მიერ მოთხოვნილ თანხასა და სასამართლოს მიერ დადგენილ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას შორის. შესაბამისად, მატერიალური ზარალის გამო მისი მოთხოვნა უარყოფილი უნდა იქნეს.

71. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის ძმისშვილს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევით მიყენებული არამატერიალური ზარალისათვის კომპენსაცია არ მოუთხოვია. ნებისმიერ შემთხვევაში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 250-ე ნაწილის (f) პუნქტის გამოყენებას, რაც ხაზს უსვამდა ამ დარღვევას, ზიანი პირადად ბ-ნი ბუჩეკისათვის არ მოიტანია, რადგან ეს დებულება უკვე გაუქმებული იყო საქმეში მისი ჩართვის დროისათვის. ამ გარემოებებში სასამართლო ადგენს, რომ მის მიერ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის დადგენა თავისთავად საკმარისად სამართლიანი დაკმაყოფილებაა ნებისმიერ არამატერიალურ ზარალთან მიმართებაში, რაც განმცხადებელს ამ დებულების დარღვევით შეიძლებოდა განეცადა.

B. დანახარჯები

72. განმცხადებლის ძმისშვილი სასამართლოს სთხოვდა, მიენიჭებინა მისთვის 340 420,50 ჩეხური კრონა, ნაანგარიშევი შიდასახელმწიფოებრივი

სამართლის კურსით, იმ ხარჯებისა და დანახარჯებისათვის, რომლებიც მან გაიღო როგორც ეროვნულ ორგანოებში, ისე კონვენციის ორგანოების წინაშე სამართალწარმოებისას. ბ-ნმა ბუჩეკმა დამატებით აღნიშნა, რომ განმცხადებლის დანახარჯები დაფარული იქნა კომისიის მიერ მისთვის გაწეული სამართლებრივი დახმარებით (იხ. პუნქტი 2).

73. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ თანხა გადამეტებით იყო მოთხოვნილი და განმცხადებლის ძმისშვილმა ვერ აჩვენა, რომ ის ხარჯები და დანახარჯები, რასაც იგი ითხოვდა, აუცილებლად იქნა დახარჯული. მან ასევე აღნიშნა, რომ განმცხადებელმა და მისმა ძმისშვილმა კონვენციის ორგანოების წინაშე ისარგებლეს სამართლებრივი დახმარებით.

74. სასამართლო აღგენს, რომ, მისი პრეცედენტული სამართლის თანახმად, იმისათვის, რომ ანაზღაურდეს დანახარჯები, დაზარალებულ მხარეს ისინი დახარჯული უნდა ჰქონდეს კონვენციის დარღვევის თავიდან აცილების ან გამოსწორების მიზნით და ეს უნდა დაადგინოს სასამართლომ და გამოსწოროს მდგომარეობა. ასევე ნაჩვენები უნდა იქნეს, რომ ეს დანახარჯები ნამდვილად და საჭიროებისამებრ იქნა გაღებული და მოთხოვნილია გონივრული თანხა (სხვა წყაროებს შორის იხ. *Philis v. Greece* (№ 1), 1991 წლის 27 აგვისტოს გადაწყვეტილება, სერია A № 209, გვ. 25, პუნქტი 74, და *Nikolova v. Bulgaria*, 1999 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-II, გვ. 227, პუნქტი 79). სასამართლო აღნიშნავს, რომ ბ-ნმა ბუჩეკმა დაადასტურა, რომ მისი ბიძის კონვენციის ორგანოების წინაშე სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული დანახარჯები დაფარული იქნა კომისიის მიერ მინიჭებული სამართლებრივი დახმარებით. სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ მემკვიდრეობის შესახებ სამართალწარმოებისას გაწეული ხარჯები ვერ იქნებოდა დახარჯული იმ დარღვევის თავიდან ასაცილებლად ან გამოსასწორებლად, რომელიც გავლენას ახდენდა რესტიტუციის სამართალწარმოებაზე. შესაბამისად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ მოთხოვნის ეს ნაწილი არ უნდა დააკმაყოფილოს. რაც შეეხება ბ-ნი ბუჩეკის წარმომადგენლობას კონვენციის ორგანოების წინაშე, სასამართლო აღნიშნავს, რომ იგი არ არის შეზღუდული შიდასამართლებრივი ფარგლებითა და პრაქტიკით, თუმცა მათგან შეიძლება რაიმე დახმარება მიიღოს (სხვა მრავალ წყაროს შორის იხ. *Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom*, 1995 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება, სერია A № 316, გვ. 83, პუნქტი 77, და *Baskaya and Okçuoglu v. Turkey*, 1999 წლის 8 ივლისის გადაწყვეტილება, *Reports of Judgments and Decisions* 1999-IV, პუნქტი 98). ითვალისწინებს რა, რომ განაცხადი ნაწილობრივ იქნა დაშვებული და იღებს რა გადაწყვეტილებას სამართლიანობის საფუძველზე, სასამართლო განმცხადებლის ძმისშვილს ანიჭებს მთლიანობაში 85 000 ჩეხურ კრონას¹ კომისიისა და სასამართლოს წინაშე სამართლებრივი დანახარჯებისათვის, 4 100 ფრანგული ფრანკის გამოკლებით, რაც მან მიიღო ევროპის საბჭოსაგან სამართლებრივი დახმარების სახით. ეს თანხა, განმცხადებლის

¹ დაახლოებით 17 000 ფრანგული ფრანკის ეკვივალენტური თანხა

ძმისშვილის სურვილისამებრ, ჩაერიცხება მის ადვოკატს ჩეხეთის რესპუბლიკის საბანკო ანგარიშზე.

C. საურავი

75. სასამართლოს ხელთ არსებული ინფორმაციით განაჩენის გამოტანის დღისათვის ჩეხეთში საურავის სახით დაწესებულია წლიური 8%-იანი განაკვეთი.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად

1. ადგენს, რომ აღგილი ჰქონდა კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის დარღვევას;
2. ადგენს,
 - (a) რომ დარღვევის დადგენა თავისთავად წარმოადგენს საკმარის სამართლიან დაკმაყოფილებას ნებისმიერი არამატერიალური ზიანისათვის, რაც განმცხადებელს შეიძლება განეცადა ამ დარღვევის შედეგად;
 - (b) რომ მოპასუხე სახელმწიფო ვალდებულია, სამი თვის ვადაში განმცხადებლის ძმისშვილს გადაუხადოს 85 000 (ოთხმოცდახუთი ათასი) ჩეხური კრონა დანახარჯებისათვის, 4 100 (ოთხი ათას ასი) ფრანგული ფრანკის გამოკლებით, რაც ევროპის საბჭომ უკვე გადაუხადა მას სამართლებრივი დახმარების სახით;
 - (c) რომ ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის ამოწურვიდან საბოლოო ანგარიშსწორებამდე გადახდილი უნდა იქნეს წლიური 8%-იანი განაკვეთი.
3. არ აკმაყოფილებს განმცხადებლის ძმისშვილის მიერ დაყენებული მოთხოვნის დარჩენილ ნაწილს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე და გამოცხადებულია საჯარო მოსმენაზე სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში, 2001 წლის 12 ივლისს.

ლ. ვილდჰაბერი
პრეზიდენტი